

به نام خدا

دستور کار جلسه: بررسی راهبردهای بخش مرتع	ساعت جلسه: ۹ تا ۱۱:۳۰	تاریخ جلسه: ۹۹/۰۹/۱۹	شماره جلسه:
حاضرین جلسه: دکتر عادل جلیلی، دکتر فاطمه سفیدکن، دکتر خسرو ثاقب طالبی، دکتر خسرو شاهی، دکتر مصطفی جعفری، دکتر رحمانی، مهندس محمد فیاض، دکتر علی اشرف جعفری، دکتر مرتضی خداقلی، اعضای هیات علمی و کارشناسان بخش مرتع، دکتر مهشید سوری، دکتر فرزاد بنائی اصل.			
غائبین جلسه			
جلسه شورای راهبردی بخش تحقیقات مرتع به صورت برخط از طریق سامانه ویدئو کنفرانس سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی برگزار شد. جلسه با خوش آمدگویی و ذکر کلیات و ارائه راهبردهای بخش مرتع توسط آقای دکتر مرتضی خداقلی، ریاست محترم بخش تحقیقات مرتع مؤسسه آغاز شد. دکتر مرتضی خداقلی (رئیس بخش تحقیقات مرتع) آقای دکتر اظهار داشتند پس از جلسات متعدد در بخش تحقیقات مرتع جمع بندی این جلسات را با اسلایدهای تهیه شده ارائه می کنند که اهم موارد به شرح زیر است: • چالش های مهم مراتع، تغییر اقلیم، بحران آب، زوال اکوسیستم، بحران گرد و غبار و در نهایت تغییر کاربری • پراکنش گیاهان مهم مرتعی و نقشه های آنها به تفکیک مناطق و سطح رویش • نقش مراتع و اهمیت آنها در حفاظت خاک و آب • برنامه های بخش مرتع برای حل چالشهای پیش رو: ➤ پروژه مشترک در کلیه تیپ های مرتعی ➤ پایش کیفی و کمی ➤ بازنگری در طرح های مربوط به "شناخت" از برنامه های راهبردی موسسه ➤ بررسی تاثیر تغییر اقلیم			

- بررسی شیوه‌های مناسب واگذاری مدیریت مرتع به مردم
- بررسی و تحقیق در بیولوژی خاک و گیاهان مراتع
- روش‌های افزایش بهره‌وری مراتع علاو بر استفاده از علوفه
- ارزش‌گذاری خدمات مراتع نظیر حفاظت از ذخایر ژنتیکی، ترسیب کربن و غیره
- طرح جامع تحقیقات گیاهان مرتعی برای تولید بذر استاندارد و گواهی شده
- ارزیابی اقتصادی اکولوژیک بهره برداری از گیاهان دارویی
- شناسایی و معرفی شیوه‌های خروج دام مازاد از مراتع

در ادامه دکتر خداقلی بیان کردند که پایش‌های ما نقطه‌ای است نه منطقه‌ای و بهره‌برداری مناسب موجب بهبود بقای گیاه می‌شود در قرق‌هایی ممکن است مرگ و میر نسبت به بیرون بیشتر باشد.

دکتر مصطفی جعفری (مشاور رئیس در تدوین برنامه های تحقیقاتی تغییر اقلیم)

برای انتخاب برنامه راهبردی فشرده از میان همه اولویت‌ها به دلیل محدودیت‌ها، بایستی اولویت‌های برتر انتخاب شوند. موضوع پایش بسیار مهم هست ولی در پایش هم بایستی یک هدف راهبردی وجود داشته باشد که با تعیین وضعیت موجود، انتقال دانش به مسئولین انجام شده تا از حساسیت‌های موجود اطلاع حاصل کنند.

ارزش‌گذاری مرتع می‌تواند یک روش و هدف راهبردی باشد. به عنوان نمونه با توجه به ارزش‌های افزوده مرتع گردشگری ممکن است در حیطه کاری ما نباشد ولی ارزش‌گذاری این مورد موجب انتقال دانش به مسئولین اجرایی مبنی بر ارزشمند بودن این مورد بسیار مهم خواهد بود.

با اینکه نسبت به جلسات اول بسیار جهت‌دارتر شده ولی در ارائه راهبردها ایجاد تمرکز در طرح‌ها و راهبردها ضروری به نظر می‌رسد و SWOT ترسیم شود و در تصمیم‌گیری و تعیین اولویت‌ها لحاظ گردد تا در نهایت به یک دستاوردی از جانب این راهبردها دست یابیم. چنانچه SWOT بعنوان یک شاخص برای برنامه‌های استراتژیک، مورد توجه قرار نگیرد، برنامه‌ها بر اساس سلايق تدوین خواهد شد. بنابراین در تمامی جلسات و برنامه‌ها حتما باید لحاظ گردد.

مهندس محمد فیاض (نائب رئیس شورای راهبردی)

در بحث‌ها مقرر شد که برنامه‌ها در بخش بر پایه ظرفیت‌های کشور نوشته شود. اول امکانات موجود سنجیده شده بعد از آن در تعیین اولویت‌ها و برنامه‌ها تصمیم‌گیری صورت گیرد. در این راستا می‌توان از ظرفیت رساله‌های دانشجویی نیز بهره‌مند شد و به سمت برنامه‌هایی مشخص شده هدایت کرد.

در حوزه روستایی مشکل استفاده بیش از ظرفیت مرتع، برای تغذیه دام هست برای حل این مشکل دامداری‌های نیمه صنعتی برای کاهش فشار مرتع توسط دام می‌تواند موثر باشد.

با پیش شرط پایداری مرتع، در امنیت غذایی استفاده از مرتع به عنوان تامین کننده علوفه و ایجاد ارزش افزوده در حد توان اکوسیستم را نباید نادیده گرفت در عین حال اثرات آن را در پایداری اکوسیستم های مرتعی و حفظ کارکردهای آن را مورد توجه قرار داد. در اراضی ملی که گیاهان شور روی وجود دارد شناخت کافی وجود ندارد. در این مورد دکتر جعفری در این مورد طرحی ارائه کردند که بایستی ادامه و تکمیل این بحث صورت گیرد.

در تمام برنامه ها باید سایه اثرات تغییر اقلیم را مورد توجه جدی قرار داد. پیامدهای تغییر اقلیم ممکن است بسیاری از معادلات را تغییر دهد

پایش مراتع و نتایجی که از آن بدست می آید می تواند خیلی از مسائل را در عملکرد اکوسیستم های مرتعی و همچنین روند تغییرات آن را مشخص نماید..

دکتر فاطمه سفیدکن (معاون پژوهش و انتقال یافته‌های تحقیقاتی موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور)

در این جلسه ارائه راهکارها و راهبردها بسیار منسجم‌تر انجام شده و خیلی بهتر از جلسات قبل صورت گرفته ولی بهتر است برای هر یک از اهداف، راهبردها مشخص شده و پیشنهاد گردد. چالش‌هایی نظیر زوال اکوسیستم، تغییر اقلیم و تغییر کاربردی و اهداف بزرگی نظیر حفاظت و احیا و پایش و همچنین ارزش افزوده مطرح گردید ولی اینکه برای هر یک از این حوزه‌ها کدام برنامه پیشنهادی وجود دارد و ارتباط این پروژه‌ها با گروه‌های تحقیقاتی بخش مرتع، مبهم می‌باشد. بهتر است این نکات برای تمامی موارد مطرح شده انجام گیرد سپس عناوین طرح‌ها و پروژه‌های تحقیقاتی با ذکر مشخصات، اهداف و مکان اجرای طرح بیان شده و اینکه در ذیل کدامیک از اهداف راهبردی خواهد بود، نیز مورد بررسی قرار گیرد.

در مورد طرح‌های پایش، بر اساس طرحی که مصوب شده، مقرر بود که هم اثر مدیریت انسان و هم اثر تغییر اقلیم دیده شود. در صورتکه در این مرحله عناوین متعددی از طرح پایش، که مطالعه اثرات پارامترهای آن نظیر تغییر اقلیم روی ابعاد مختلف اکوسیستم، مطرح گردید. اینکه آیا این مطالعات در طرح‌های قبلی برنامه‌ریزی شده یا خیر، مبهم می‌باشد.

در بحث ایجاد ارزش افزوده، استفاده از گیاهان دارویی در حد ظرفیت مراتع می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. کاشت گیاهان مرتعی و علوفه‌ای با قابلیت زراعت در دیم‌زارها از دیگر راهکارهایی است که علیرغم حفاظت از خاک در مقابل فرسایش، در تامین علوفه و ایجاد ارزش افزوده بسیار مهم است.

بایستی مشخص شود که از نتایج و اطلاعات طرح‌های پایش در سطح اجرایی مورد استفاده قرار می‌گیرد و در سطح اجرا در چه وضعیتی قرار دارد؟

بازنگری در طرح‌های مربوط به محور "شناخت" از برنامه های راهبردی مهم هست و بایستی انجام گیرد.

با وجود اینکه پتانسیل نیروهای خارج موسسه وجود دارد، ابتدا بایستی پروژه‌های بخش مرتع برای سالهای آتی معین شود. بنابراین بایستی اولویت‌های اصلی از دل اولویت‌های مطروحه، مشخص شده و برنامه‌ها و اقدامات در زیر محورهای راهبردی، مشخص گردد.

دکتر محمد خسروشاهی (رئیس بخش تحقیقات بیابان و عضو شورای راهبردی موسسه)

در برنامه‌های ارائه شده از جانب دکتر خداقلی راهکارها نیز باید در ذیل راهبردها ذکر شود. به نظر می‌رسد باید ابتدا چالش‌ها و راهبردها به طور کامل شناسایی گردند در مرحله بعدی از ظرفیت دانشگاهها برای پیشبرد آن‌ها مورد استفاده قرار گیرد.

دکتر احمد رحمانی (عضو شورای راهبردی موسسه)

در تهیه برنامه راهبردی باید از نیروهای دیگر نظیر دانشگاه و کمک گرفته شود. کما اینکه در اجرا قرار و تصمیم بر این است که از ظرفیت دانشگاه استفاده شود، در تدوین برنامه و راهبرد هم بایستی از این ظرفیت بهره برداری صورت گیرد. افق پیش رو باید دیده شود پس از مشخص کردن اهداف تعیین برنامه بر اساس آن انجام گیرد. برنامه راهبردی کامل نگارش شده سپس با در نظر گرفتن ظرفیت‌ها در اجرای برنامه‌ها ذیل آنها اقدام کرده یا مشارکت ایجاد گردد. در اولویت بندی باید بیشتر تاکید داشته باشیم. در بحث قرق چندین سال قبل قرق‌هایی اجرا شده و اکنون از بین رفته و باید یک پلات‌های ثابت اجرا و تثبیت قرق‌ها صورت گیرد و اگر در اجرا نیاز به تدوین قانون یا غیره باشد، اقدام لازم انجام شود.

دکتر علی محبی (عضو هیات علمی بخش تحقیقات مرتع)

با اینکه سازمان جنگل‌ها متولی مدیریت مراتع است ولی قانون خوب اجرا نشده است. سازمان جنگل‌ها نیز به این نتیجه رسیده که به تنهایی نمی‌تواند کارها را پیش ببرد و تلاشها نشان از استمداد خواهی سازمان مشاهده می‌شود. با وجود صرف هزینه و نیرو انسانی زیاد، وضعیت منابع طبیعی رضایت‌بخش نیست و در تئوری مدیریت منابع طبیعی باد تجدید نظر صورت گیرد.

دکتر علیرضا افتخاری (عضو هیات علمی بخش تحقیقات مرتع)

ضمن تایید نظرات آقایان دکتر جعفری و خسروشاهی و خانم دکتر سفیدکن در مورد دیدن چالشها، ارائه راهبرد و در نهایت تعیین راهکارهای تحقیقاتی، میتوان هم مشکل اکوسیستم‌های اصلی مثل درمنه‌زارها و گون‌زارها را دید و هم مشکلات اصلی مراتع.

تغییر کاربری یا نحوه بکارگیری نتایج تحقیقات در بخش اجرا، به بخش تحقیقات مرتع مربوط نمی‌شود.

دکتر احسان زندی اصفهان (عضو هیات علمی بخش تحقیقات مرتع)

با بیان اینکه در سال ۱۳۹۵ سازمان تحقیقات و مرکز ملی شوری سازمان تحقیقات خاک آب برای ارائه برنامه راهبردی شورورزی درخواست کرده و این راهبرد ارائه گردید که هر دو سال یکبار همایش ملی شوری برگزار می‌شود. نگاه بخش مرتع در رابطه با محیط‌های شور به هیچ عنوان بهره‌برداری مستقیم نیست. شناسایی اکوسیستم‌های در راستای شناخت و قسمت دوم معرفی گونه‌های امیدبخش در زیرمجموعه برنامه راهبردی تحقیقات شورورزی می‌باشد.

دکتر پروانه عشوری (عضو هیات علمی بخش تحقیقات مرتع)

برخی از نقشه‌ها و جداول بسیار قدیمی است. برای بروزرسانی این داده‌ها، با توجه به مراجعات و درخواست اطلاعات، تدوین راهبردهایی با همکاری سایر بخش‌ها باید انجام گیرد. نیاز به تجهیزات پیشرفته وجود دارد یک طرح جامع فرا-راهبردی با همکاری بخش جنگل و بخش تحقیقات بیابان و بخش تحقیقات مرتع برای ایجاد نقشه‌های جدید باید ایجاد گردد. سنجش از دور، تجهیزات مدرن و پهباد در برنامه‌های پایش حتماً باید بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد. اول عرصه‌ها باید شناسایی شود چرا که بسیاری از آنها مالکیت خصوصی دارد.

دکتر نادیا کمالی (عضو هیات علمی بخش تحقیقات مرتع)

برنامه‌ها اول باید تقسیم‌بندی شود، سپس اولویت‌بندی کنیم. شناخت کمی از بیولوژی، پوشش گیاهی مناطق و تعداد و نوع دام و وحوش و غیره وجود دارد. در مرحله شناخت بسیار مشکل داریم و بر اساس شناخت حاصل شده، ارائه برنامه برای حل مسئله می‌کنیم.

دکتر عادل جلیلی (ریاست مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور)

در بحث‌های ارائه شده آقای دکتر خداقلی بسیار به اهداف نزدیک شدند و انتظار می‌رود بحث در راستای همین ارائه باشد و همکاران در راستای نقاط ضعف و قدرت آن سخنرانی اظهار نظر نمایند. این سخنرانی با رویکردی مطرح شده و هدف اصلی تبدیل این رویکرد به محوریت علم و مدیریت مرتعداری در کشور می‌باشد. دغدغه اصلی این است که در فهم، علم و مدیریت مرتع دچار مشکل هستیم. این مشکل اتفاقاً در دنیا هم وجود دارد و در رابطه با مرتعداری یک علم منسجمی وجود نداشته و مباحث، بیشتر یا در مدیریت دام و چرا متمرکز است و یا مباحث اکولوژیک.

گاهاً مراتع را به صورت Pasture، در جایی بصورت Rangeland، و در مواردی تحت عنوان prairie که Pasture و Rangeland از منظر مدیریت ولی prairie از منظر اکولوژی مطرح است.

در دنیا همه در تغییر اقلیم و حفظ تنوع زیستی بیشتر بحث‌ها در مورد جنگل بوده کمتر کسی در رابطه با اکوسیستم غیر جنگلی بحث و اظهار نظر می‌کند. حتی سازمان‌های بین‌المللی نیز روی جنگل متمرکز هستند گویی اصلاً در گونه‌زایی، در حفظ آب و خاک و نه در تغییر اقلیم، مراتع نقشی ندارند. در صورتیکه می‌توان گفت ایران بیشتر کشوری مرتعی هست تا جنگلی. اگر حتی با فیزیونومی در نظر بگیریم بیشتر کشوری مرتعی داریم.

در بخش راهبردی هدف این است که شناختی در بخش مرتع ایجاد کرده نگرش به این منبع زیستی ارزشمند را تغییر دهیم. به عنوان مثال تغییر کاربری در جنگل بسیار سخت و غیر ممکن بوده، در حالی که در مرتع به راحتی این فرآیند صورت گرفته و تخریب مراتع را سبب می‌شود. حتی در بدنه علمی ما و اساتید پژوهشکده آن نیز این مسئله مطرح بوده و نگرش عمیقی نسبت به این مهم وجود ندارد.

بنابراین با تغییر نگرشی که در بخش راهبردی مرتع ایجاد شده بایستی موجب تغییر در جهت‌گیری تحقیقات مرتبط شده و با درگیر کردن محققان دانشکده‌ها، نگاه مدیریتی در مرتع را تغییر دهیم. و به جای مطرح کردن اصطلاح کلی مرتع، اکوسیستم مطرح شود. به نحوی تقسیم‌بندی صورت گیرد که در ذیل اکوسیستم‌های اصلی و بزرگ، حاکمیت گونه‌های غالب در تیپ‌ها مورد بررسی قرار گیرد. مثلاً در داخل شورروی‌های ایران که یک اکوسیستم جدی، خرده اکوسیستم‌هایی وجود دارد که گونه‌های شورروی داخل آن پراکنده اند.

بنابراین دکتر خداقلی بایستی با درگیر کردن دانشکده‌ها و سازمان جنگل‌ها بایستی اول هفت یا هشت اکوسیستم مادر در مراتع را به خوبی تعریف کرده سپس گونه‌های موجود غالب مطرح در این اکوسیستم‌ها را مورد بررسی قرار دهند. به این شیوه بخش اساسی مشکلات کشور در این حوزه حل خواهد شد.

همانطور که بیان شد این اقدام جدی که بایستی انجام شود تعریف این اکوسیستم و گونه‌های ذیل این اکوسیستم هاست. در مرحله بعد بایستی با رویکرد اکوسیستمی خود اکوسیستم را مورد بررسی قرار داد و نتایج مطالعه اکوسیستم، نوع و ظرفیت اکوسیستم، سطح تولید و ظرفیت تولید اکوسیستم را مشخص کرده و در مورد حفاظتی بودن، میزان بهره‌برداری و نحوه مدیریت چرا اظهار نظر و اعمال مدیریت کرد که در مورد شناخت و پایش هم به این شکل عمل می‌شود. در این شرایط متخصصین علوم مرتعی نیز متخصص مربوط به یک بیوم خاص خواهند بود. در نهایت وقتی که با نگاه اکوسیستم ظرفیت‌ها و تهدیدها و غیره مصرف شود مدیریت هم بهتر انجام خواهد گرفت.

مطالب مطرح شده در این جلسه در مورد برنامه‌های راهبردی مناسب بود ولی طی دو هفته، اکوسیستم‌ها و طرح‌های محوری

بخش مرتع را به صورت جدی بررسی کنید تا این رویکرد را نهایی کنیم.

جلسه ساعت ۱۱:۳۰ پایان یافت.